

Een EMU in één klap

Volgens het Verdrag van Maastricht kan de EMU in 1997 van start gaan als een meerderheid van de EU-lidstaten eind 1996 aan de convergentiecriteria voldoet. Is die meerderheid er niet, dan kan de EMU in 1999 van start gaan met de landen die op dat moment aan de normen voldoen. Nu al staat vast dat de bedoelde meerderheid er volgend jaar niet zal zijn. Uit OESO-ramingen blijkt dat in 1996 slechts vijf van de vijftien landen – Duitsland, Nederland, Luxemburg, Ierland en Denemarken – aan de norm voor het overheidstekort (maximaal 3% bbp) voldoen en slechts vier landen – Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Luxemburg – aan de norm voor de staatsschuld (maximaal 60% bbp). Tot 1998/99 kan dat aantal nog groeien, maar waarschijnlijk zal het aantal deelnemers dat zich rechtstreeks voor de muntunie kwalificeert, toch zeer beperkt zijn.

De oplossing die het Verdrag van Maastricht biedt, is dat de toelatingscriteria worden versoepeld. Als landen nog niet aan de norm voor het overheidstekort of de staatsschuld voldoen, maar het streefgetal wel naderen, kunnen de regeringsleiders besluiten een oogje dicht te knijpen. Hierdoor kunnen bij voorbeeld landen als Nederland en België met een te hoge, maar wel dalende staatsschuld, zich kwalificeren. Zo is wellicht toch een meerderheid te bereiken. Toch is er ook dan nog een groot politiek probleem. Als grote lidstaten als Italië en Spanje buiten de EMU blijven, terwijl ook het VK zich afzijdig houdt, zal de ultieme Franse strategie om via de Europese Unie tegenwicht te bieden tegen de Duitse overheersing in Europa falen. Duitsland op zijn beurt zal weinig voelen voor het opnemen van landen in de EMU waarvan niet zeker is dat ze een non-inflatoir economisch beleid zullen voeren. Daarom is realisering van de EMU ook in 1999 nog lang niet vanzelfsprekend¹. Uitstel is echter ook hoogst onbevredigend: de economische en politieke belangen van Frankrijk en Duitsland zijn daar evenmin mee geïend.

Veronderstel dat de opvolgers van Kohl en Mitterand in die situatie, zinnend op een oplossing, een visionair plan uitbreiden. In het diepste geheim roepen zij alle regeringsleiders bijeen en leggen hun voor om in één klap de EMU uit te roepen voor alle vijftien landen die op dat moment lid zijn van de Europese Unie. Het Europese huis waarover Kohl zo dierbaar placht te spreken, staat in één keer in de steigers; de Franse wens om tegenwicht te bieden tegen Duitslands Europese hegemonie is verwezenlijkt; de economische voordelen van de muntunie kunnen worden geïncasseerd; het moeizame geploeter met de convergentienormen is voorbij en voor de opstellers van het plan is een blijvende plaats in de geschiedenisboekjes verzekerd. De zuidelijke lidstaten reageren positief, maar deïnen terug voor de economische gevolgen. Zij vrezen massale werkloosheid en economische uittocht, maar worden over de streep getrokken met omvangrijke steuntoezeggingen. Bo-

vendien beseffen zij dat de harde lijn van structurele aanpassing voor hen de snelste en misschien wel enige manier is om de economische aansluiting bij de rest van Europa niet te verliezen. De rijke landen morren omdat het inflatiegevaar toeneemt en zij opdraaien voor de steun aan landen die niet aan hun verplichtingen hebben voldaan, maar zwichten voor de Frans-Duitse druk. Het VK doet niet mee, maar was toch altijd al een buitenbeentje. Griekenland en Portugal devalueren voor de laatste maal en worden met een enorm investeringsprogramma en een belofte voor toekomstige steun schadeloos gesteld.

Hoe onzinnig is dit plan? Zijn de economische verschillen tussen de lidstaten niet te groot om een muntunie overlevingskansen te bieden? Natuurlijk mogen de verschillen niet onoverbrugbaar zijn, maar volledige convergentie is niet nodig. In de VS en Canada bestaan ook verschillen tussen staten en provincies. Die zijn bovendien vrij om hun eigen begrotingsbeleid te voeren. Er zijn ook regionale inflatie- en renteversillen. Overheden die hun tekorten en schuldposities onvoldoende verminderen, worden vanzelf gestraft met een ongunstiger 'credit rating' en hogere rentetarieven. Monetair financieren van tekorten of erosie van de staatsschuld door hogere inflatie is uitgesloten. De prijs voor slecht beleid wordt met economische achteruitgang betaald. Het ontbreken van vluchtwegen dwingt vanzelf tot discipline.

De situatie doet denken aan de Duitse eenwording. Ook toen werd, tegen alle economische adviezen in, in één klap een monetaire unie gevestigd tussen de welvarende westelijke en verpauperde oostelijke deelstaten. De aanpassingskosten waren enorm. De werkloosheid in de nieuwe Länder liep op naar astronomische hoogten; er waren enorme transfers nodig van West naar Oost; het Duitse begrotingstekort en de inflatie liepen uit de hand; de gehele Duitse economie raakte oververhit en in recessie. Maar nu, vijf jaar later, worden de resultaten van de schoktherapie zichtbaar. De Oostduitse bedrijven maken in meerderheid weer winst, de werkloosheid daalt, de levensstandaard van de bevolking stijgt en het oude Duitsland heeft de recessie overwonnen. Dat resultaat was langs geleidelijke weg niet gauw bereikt.

Natuurlijk zijn er allerlei economische, politieke en technische redenen waarom het onverstandig, onhaalbaar en ondenkbaar is om de Europese monetaire unie in één keer uit te roepen. Maar misschien is het wel de meest efficiënte manier om het aanpassingsproces door te maken dat nodig is om op lange termijn de vruchten te plukken. Wie weet wat er van komt als de bondskanselier en de president kort voor de eeuwwende hun agenda trekken.

L. van der Geest

1. Zie ook David Marsh, EMU strain begins to show, *Financial Times*, 17 januari 1995. Een vertaling van dit artikel is verschenen in *NRC Handelsblad* van 25 januari 1995.